

3301
3302

3303
3304
3305

Apple

Unlabeled

962

891.71
Q-58

22. III
187

1664

Война

132

ВН

БЕРЕГИТЕ КНИГУ!

ОНА СЛУЖИТ НЕ ОДНОМУ, А МНОГИМ

Возвращайте книгу в
срок, чтобы и другие
могли воспользоваться
ею.

2011

2003

ԹԱԻՍ ՆԱՐԱԳՈՅՆ ԳՐԱԳՆԵՐ

891.71

Գ. ԱՅԶՄԱՆԻ

ՀԱՆԳՈՅՑԻ ԼՈՒԾՈՒՄԸ

Թարգմ. Օլգա Գեևզեանի

Արագասիպ «Էսպերանսո»
Թիֆլիս 1910

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

948

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

1727

41

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

Դ. Այգանյանի

Առաջադրված մատակարարողը բերում է միս, կանաչեղեն, քարածուխ, հաց: Պոլիսա Լիգայի շտապ-շտապ ընդունում է և անմիջապես կանգնում պլիտայի առաջ: Թշնամի տապալկում են կօտրեաները, պլիտայի վրա է եփող սուպը, ղլթղի վրա է բորչը: Գոլը ընդիմ, տաք թիֆլիսով, ծուխով, ձախերով, կաղնեայ տախտակի վրա շտապ-շտապ ձեռնով կոտորիչի թրխկ-

Թխկոցով լցնում էր նեղուածք փոքրիկ խոհանոցը, բայց Պօլինա Լվօֆնան, նախկին ուսանողուհի, դէս ու դէն ընկնելով՝ կաթսայից թավային, թավայից պտուկին, չայնիկին, քամիչին, կամպօտով լի բանկային, սուխարիի արկղին... վազելով լցնում է կերակուրները ամփէների մէջ, ածում է գաւաթների մէջ, տալիս է պօրցիաները, վրդովում, շտապում է, կարմրած, գրգռւած, լարւած, դժուարութեամբ լսելով և արդէն վատ հասկանալով...

Ճաշողները սկսում են հաւաքւել ժամը 11-ի մօտ:

Մեծամասնութիւնը ուսանողներ են՝ բժշկական դպրոցի կամ բարձրագոյն հոգևոր դպրոցի աշակերտներ: Նրանց ժամանակը քիչ է, նրանք շտապում են, պէտք է շտապէ և Պօլինա Լվօֆնան, որ պատրաստում է խոհանոցում, և նրա քը-

րոջ աղջիկ Նատաշան, որ սպասաւորում էր սեղանատանը:

Ժամը 2-ից յետոյ ճաշատուներ դատարկւում է: Ժամը 6-ի մօտ ժողովուրդը նորից սկսում է հաւաքւել, և նորից սկսւում է իրարանցում, որ տեղում է մինչև ժամը 9-ը: Մինչև ժամը 9ը՝ սեղանների միջով անցուղարձ է անում սպասաւորող Նատաշան և մինչև 9-ը նեղուածք խոհանոցում թշնամ են կօտլետները թավաների մէջ, պլթպլթում է սուպը, ղլթղլթում բօրջը, իսկ գոլորշին բարձրանում դէպի առաստաղը և տարածւում այս ու այն կողմը, և նրա սպիտակ քուլաները նստում են պատերի վրայ:

Վերջանում է օրը, հաւաքում են ճաշարանը, մաքրում են, լուանում և քնում:

Տանջւած ու փշրւած՝ պառկում է Պօլինա Լվօֆնան իր նեղ մահճակալի վրա,

սլաոկում է, բայց ականջին դեռ հնչում են կօտրեաների թշուրը, սուպի զլթզլթոցը, ճաշողների խօսակցութիւնները և աղմուկները և կաղնեայ տախտակի վրայից չը հանգչող կոտորիչների ձայնը:

Քուն չը կայ: Հանգստութիւն չը կայ: Թեթևութիւն չէ գալիս:

Տասնութ տարի սրանից առաջ սկսեց Պօլինա Լվօնիան կանգնել խոհանոցի շուրջը, իր ճաշարանում, և ահա այն ժամանակահատից անփոփոխ և անզաղար կպած է նրանից միևնոյնը, ամբողջովին միևնոյնը՝ խոհանոցը, իրաբանցումը, կօտրեաների թշուրը, մուխը և գոլորշին, տաքութիւնը, յոգնածութիւնը, թախիծը, գլխացաւը, դրամի սղութիւնը, ստորացնող սակարկութիւնը՝ անհամբեր մատակարարողների հետ, որոնց շատ էր պարտ, ամօթխած ակնարկները յաճախորդներին,

որոնք իրան շատ էին պարտ...

Օրէցօր, շաբաթից-շաբաթ, տաքէ-ցտաքի դրա վերջը չէ տեսնում, սահմանը չէ նշմարում, և յայտնի էլ չէ, թէ ինչով պէտք է վերջանայ:

Բայց արդէն ջարդւում է ինքը Փիլիքապէս, ուժասպառ է հոգեպէս: Կրնձիւները դրոշմակ է նրա երեսի վրա, սպիտակ մազերը գլխի վրա աւելի են շատացել, քան թէ սևը, և չորացել է կուրծքը...

Այն, որ անցեալում կարելի էր լինում անցկացնել թեթև, չարածճի հեղուկեամբ, այժմ անտանելիօրէն ճնշում է նրան և սեղմում, և Պօլինա Լվօնիան հասկանում է որ հանգստութիւն, գոնէ ժամանակաւոր հանգստութիւն է հարկաւոր անմիջապէս...

Բայց հանգստութիւն չը կայ, բոլորը կառարւում է առաջւայ պէս, նոյնանման, և հանգստութիւն չի լինի...

Ճաշատան համար չը կայ ոչ կիրակի և ոչ տօն օր, և՛ Զատիկի առաջին օրը, և՛ Զրօրհնէքի, և՛ Նոր-Տարւայ օրը պէտք է ճաշ տալ: Եւ աարւայ 365 օրը կանգնած է Պօլինա Լվօֆնան շիկացած պլիտայի շուր- ջը թշշացող թավաների քով:

Այդպէս էր ճաշատան առաջին տար- վայ գոյութեան ժամանակ, այդպէս կը լինի նաև միշտ, քանի դեռ ճաշատունը կը պահպանի իր գոյութիւնը:

Պօլինա Լվօֆնայի յանձախորդները հա- մարեա բոլորը երիտասարդներ են: Յա- ճախ նրանք գալիս են գոյգերով: Նրանք սիրահարուժ են, ամուսնանում և ու- սումն աւարտելուց յետոյ գնում տուն՝ իրանց հեռաւոր հայրենիքը:

Անցնում է ժամանակը:

Հետաքրքրութիւնից շարժւած կամ ձանձրանալով հին բնակութիւնից, որտեղ

անց են կացրել լաւագոյն տարիները, երբեմն էլ քէֆ անելու ցանկութեամբ, նոյնպէս և իրանց գիտութեան պակա- սորդը լրացնելու անհրաժեշտութեամբ, Պօլինա Լվօֆնայի նախկին յաճախորդնե- րը գալիս են նորից Պարիզ, բայց գալիս են արդէն պատկառելի և ծանր մարդիկ դարձած, սերտ կերպով կապւած արդիւ- նաւէտ պաշտօնատեղերի հետ:

Այժմս նրանք ճաշում են մեծ բուլ- վարների վրա գտնուող հարուստ հիւրա- նոցներում և խմում են պօն-դէ-կանէ, բայց որպէսզի յիշեն անցած-գնացածը, երիտասարդութիւնը, ուսանողական կա- նաչ սիրեցեալ օրերը՝ մէկ-մէկ գալիս են և այստեղ, Պօլինա Լվօֆնայի էժանանոց ճաշարանը...

Խոհանոցի գոլորշուց քրտնած փոք- րիկ պատուհանից տեսնում է Պօլինա Լվօֆնան հազաւգիւտ հիւրին և մի րօպէ գուրս է վազում նրան ողջունելու: Ծա-

նօթանում է շքեղ հագնւած, գիրացած ամուսնու և նրա երեխաների հետ և ապա անհանգիստ, շտապ-շտապ յետ է վազում դէպի պլիտան, թշուառ թափանների մօտ, որպէսզի տեսնէ, թէ չե՞ն այրւել արգեօք տապակաները, կօտէտները:

Պօլինա Լժօֆեան այդպիսի շատ հանգիստներ է ունեցել, որոնց ժամանակ շատ սիրտ շարժող յիշողութիւններ էին ծագում նրա վշտացած հոգու մէջ: Մուռացւած պատկերների ամբողջ շարքեր էին ծագում անցեալից, վրդովւած էին ու ճնշում նրա հոգին...

Նրա յաճախորդներից մէկը յայտնի բժիշկ է, նա պրիվատ-դօցենտ է և ունի սեպական հիւանդանոց: Միւսը՝ մեծ նաւաշինութեան նաւահանգստի (верфь) կառավարիչ է: Երրորդի մասին նա այս օրերս կարգաց լրագիրներում, որ աջողութեամբ առաջ է գնում քաղաքային վարչութեան մէջ: Զորքորդը մեծ տեղ

է բռնում գրականութեան մէջ և նրա անունը յայտնի է ամբողջ գրագէտ Ռուսաստանին:

Կար ժամանակ, որ այդ մարդիկ վաղում գալիս էին այստեղ մաշւած, նիհար դժգոլւած, ագահութեամբ լափում էին կոշտ տապակաները, շտապով ուտում էին ոսպէ սուպը և կուլ էին տալիս անագին կոյտերով դարսւած հացը...

Ախ, նրանցից գոնէ մի քանիսը եթէ երբեմն յիշէին Պարիզի աղքատ խոհանոցը, նրա խեղճ պահողին և վերադարձնէին նրան այն, ինչ որ այն ժամանակ ուտում էին ապառիկ...

Բայց այժմս նրանց խորթ է 15 սանտիմանոց սուպը և հագլւ թէ յիշելիս լինեն իրանց արդէն անպէտք Պօլինա Լը-վօֆեային:

Բայց Պօլինա Լժօֆեան դեռ կանգնած է ծխի գորրընտ մէջ, շիկացած պլիտայի առաջ՝ դարձնելով ամբողջ ժամանակ թըշ-

շացող տապակաները թավաների մէջ, և այժմ աւելի քիչ՝ քան երբ և իցէ՝ նա յոյս ունի փոփոխութեան, հանգստութեան:

Պօլինա Լվովնան յիշում է շատ և շատ եղելութիւններ:

Բայց նա աշխատում է չը մտածել մէկի մասին, այն բարձր, շիկահեր, մեղմ ձայնով և հեղ աչքերով անձի, որի պատճառով այն ժամանակ, շատ տարիներ առաջ, նա ստիպւեց կանգնել ահա այս խոհանոցում...

Այն ժամանակ նա ուսանողուհի էր: Նա լսում էր լեկցիաներ համալսարանում, յաճախում Ֆրանսիայի միջնակարգ դըպրոցը: Լսել է և՛ Րենանին, և՛ Դարգին, և՛ Րիբօյին: Այն ժամանակ նա ունէր այնքան միջոց, որ կարող էր առանց նեղութեան ապրել, բայց նրան անհրաժեշտ էր աւելի փող ձեռք բերել, որպէսզի հնա-

բաւորութիւն ունենար երիտասարդ գեղարուեստագէտի արհեստանոցի համար մոգէլներ ձեռք բերել: Այդ էր պատճառը որ նա ձգեց կուրսերը և ճաշարան բացեց:

Խնչպիսի՜ հրապուրիչ երևակայութիւններ կային այն ժամանակ:

Խնչպէս քաղցրահնչիւն էին ինքնագոհութեան և ինքնամոռացութեան խօսքերը այն տարիներն իր համար...

Բայց բոլորն անցաւ ու հանգաւ այնպէս արագ:

Ճակատագիրը խլեց բոլորը Պօլինա Լվովնայից՝ և՛ սիրելի մարդուն, որը գնաց գուցէ և դեռ սէրը չը հանգած, և՛ երկու տարեկան Լիդոշկային, որը մեռաւ բրկացաւից...

Բայց Լիդոշկայի աչքերը նման էին նրբա աչքերին, նոյնպէս քաղցր, հեղ և մոխրագոյն...

Բոլորից զրկւած է Պօլինա Լվովնան:

Մնացել են միայն տապակաների թըշ-

շոցը, խոհանոցի մուխն ու մուրը, իր որ-
բեայրի քրոջ ընտանիքի պահպանութեան
անհրաժեշտութիւնը և կաղնեայ տախ-
տակի վրա կոտորիչի անդադրում թըխկ-
թխկոցը:

Անցան շատ տարիներ: Ահա նորից Պա-
րիզ եկաւ նա՝ այդ բարձրահասակ, մոխ-
րագոյն ու հեղ աչքերով գեղարուեստա-
գէտը:

Եւ ահա երբ նրա կինը իր 13 տարե-
կան աղջկայ հետ ճանապարհւեց դէպի
Avenue de l'Opera-ի խանութները՝ կո-
շիկներ և ամառայ վերարկու գնելու,
մի անբացատրելի ոյժ մղեց նրան
դէպի այն փողոցը, դէպի այն ճաշա-
տունը...

Նատաշան սուսանց դժուարանալու ճա-
նաչեց նրան:

Նա փոխանակւեց մի քանի վրդովւած
խօսքերով, շփոթւած տուեց նրան ճաշ,
որ նա պատուիրել էր, ոսպէ սուպ և հոր-

թի տապակայ, ընդամենը 70 սանտիմի,
ինչպէս որ առաջ էր:

Նա բոլորը կերաւ:

Այդ բոլորը ուտելուց յետոյ, նա երկար
նստեց մի բաժակ թէյ առաջը դրած: Նա
կարծես սպասում էր ինչ-որ բանի,

Սպասում էր...

Բայց ոչինչ չը պատահեց:

Եւ ոչ ոք չեկաւ նրա մօտ...

Իսկ Նատաշան արդէն ուշքի եկաւ, այլ
ևս առանձին ուշադրութիւն չէր դարձ-
նում նրա վրա և վարւում էր նրա հետ
այնպէս, ինչպէս ամեն մի յաճախորդի
հետ, որոնք գալիս են ամեն օր ուտելու:

Նա դուրս գնաց և այլ ևս չերեաց:

Երևի նա գնաց Ռուսաստան: Նատա-
շան չասաց իր մօրաքրոջը, թէ նա եկել
էր, հին վէրքերը քրքրելուց ի՞նչ օգուտ...

Նատաշան չասաց մօրաքրոջը... Բայց
նա չէր նկատել, որ Պօլինա Լիօֆան խո-
հանոցի լուսամուտի ծխապատ ապակուց

Թերևս շատ բան էր նկատել...

Եւ այդպէս էլ պարզամիտ նատաշան
չիմացաւ ծայրայեղ դէպքի պատճառը:
Եւ երբէք չիմացաւ նա, թէ ի՞նչ էր պատ-
ճառը, որ գեղարուեստագէտի երևալուց
երեք օր անցած՝ Պօլինա Լվովնային գը-
տան խոհանոցում չը վառւած պլիտայի
քովը թունաւորւած ընկած:

1727

41

3301

3302

3303

3304

3305

2013

